Spalvotųjų metalų aptikta tik 2 radiniai – žiedas praplatinta ir ornamentuota priekine dalimi ir neidentifikuoto dirbinio, galbūt apkalo, fragmentas – skardelė su kniedėmis. Tarp geležinių radinių paminėtini 2 peiliai, pjautuvas, pasaga, ausų krapštukas, raktas. Taip pat aptikti 7 koklių fragmentai. Dalis jų – tik smulkios koklių šoninių dalių šukės. Aptikti 2 ornamentuoti neglazūruoti fragmentai, greičiausiai su augaliniais motyvais. Dar vienas koklis buvo su žalia glazūra ir lygiu, neornamentuotu paviršiumi.

Žvalgymai atlikti 3 plotuose (numatomų pastatų ir tvenkinio vietose), iš viso žvalgyti 396 m² (1 pav.). Žvalgymai vykdyti mechanizuotai nukasant armens ir XX a. kultūrinį sluoksnį ir stebint, ar po juo nesama nesuardyto archeologinio sluoksnio ar įgilintų objektų. Visuose žvalgytuose plotuose po XX a. kultūriniu sluoksniu iškart atsidengė gelsvo smėlio įžemis, jame neužfiksuota ir įgilintų objektų. Surinkti radiniai perduoti KKVR muziejui.

7 Kriveikiškio Street

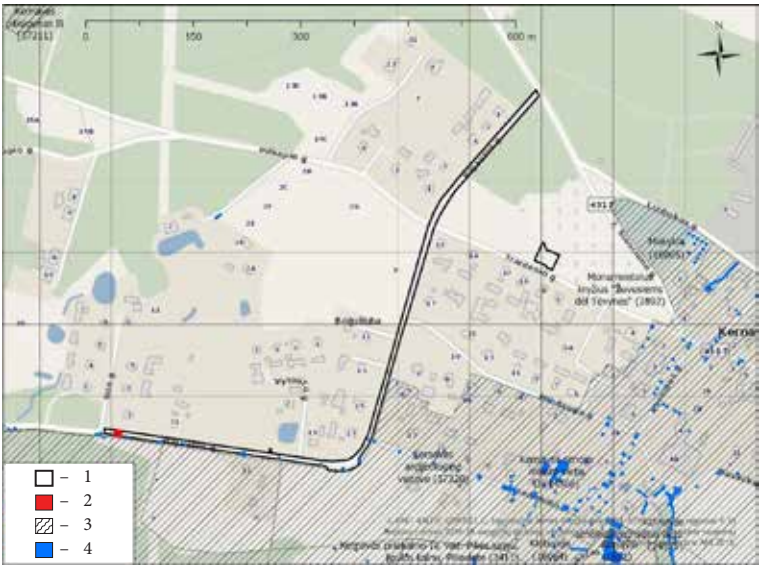
The archaeological investigations at 7 Kriveikiškio Street in Kernavė (Širvintos district, E Lithuania) comprised 2 trenches (14.6 m^2) and 3 survey areas (396 m^2; Fig. 1). The trenches revealed a cultural layer and features, with numerous finds spanning the 16th–20th centuries, and the occasional find dating to the 15th century (Fig. 2). Finds from these centuries were interspersed across all contexts, and no distinct, single-period contexts were identified. The cultural layer, features, and finds were all associated with a historic farmstead in Kernavė, which may have housed a blacksmith's workshop. The 3 areas surveyed along the N and W edges of the site contained only a 20th-century cultural layer (30–60 cm thick) disturbed by ploughing.

Mindaugas Pilkauskas,
Dovilė Baltramiejūnaitė

Pajautos gatvė

Kernavės miestelyje 2023 m. balandžio–liepos mėnesiais buvo vykdomi Pajautos gatvės važiuojamosios dalies ir šaligatvių rekonstravimo darbai bei lietaus nuvedimo sistemų klojimo darbai po važiuojamąja dalimi. Darbų zona ribojosi su kultūros paveldo teritorijomis Kernavės archeologinės vietovės (UK 37320), Kernavės senojo miesto vieta II (UK 24568) ir pateko į Kernavės kultūrinio rezervato buferinės apsaugos zonos teritoriją, todėl vykdant visus kasimo darbus buvo atliekami žvalgymai. Žvalgymų metu aptikus naują, iki tol nežinomą archeologinio kultūrinio sluoksnio paplitimo vietą buvo atliekami detalieji tyrimai.

Kernavės miesto istorija yra pažįstama net ir nearcheologams. Kernavės senasis miestas egzistavo XIII–XIV a. Neries slėnyje. Per 1390 m. kryžiuočių ordino puolimą miestas buvo sudegintas ir, remiantis archeologiniais ir istoriniais duomenimis, senojoje vietoje nebeatkurtas. Tolimesnė Kernavės raida vyko ant aukštutinės Neries terasos, jau dabartinio miestelio vietoje. Pajautos gatvė yra visiškai nauja, ji nutiesta XX a. II pusėje, todėl didžioji dalis užstatymo atsiradusi tuo pačiu metu. Apie ankstesnę šios vietos istoriją žinių nedaug, o daugiausiai informacijos galima gauti iš senųjų žemėlapių ir planų. 1809 m. Kernavės dvaro ir apylinkių plane Pajautos g. vietoje yra vaizduojama neužstatyta teritorija, kurioje dirbami laukai. Tame pačiame plane pavaizduotas senas kelias, kuris turėtų apytiksliai sutapti su dabartinės Pajautos gatvės P dalies atkarpa, vedančia link Baltojo kalno (R–V kryptimi). Greta šio kelio pažymėtos senos kapinės tačiau archeologinių tyrimų metu jokių palaidojimų nebuvo

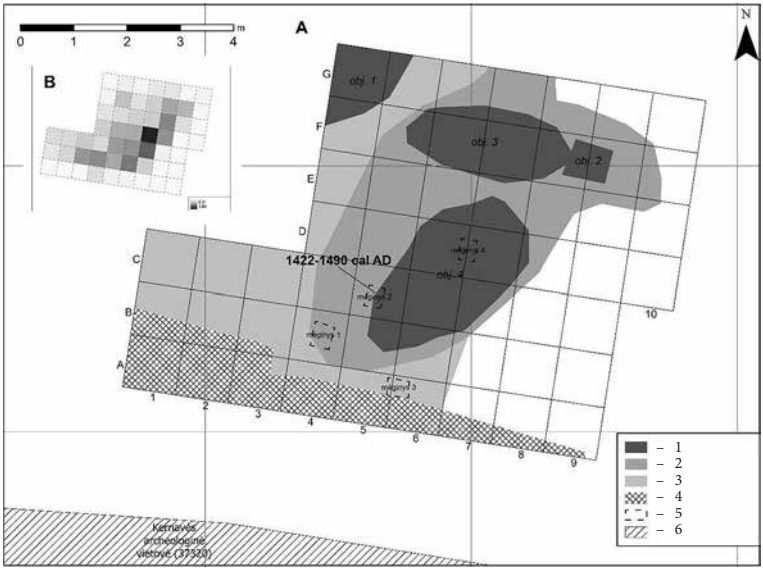
1 pav. Situacinis žvalgymų ir detaliųjų tyrimų planas. 1 – žvalgyta kelio atkarpa; 2 – detaliųjų tyrimų vieta; 3 – kultūros paveldo teritorija; 4 – ankstesnių tyrimų vietos. M. Pilkausko brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – surveyed road section; 2 – detailed excavation area; 3 – protected area; 4 – previous excavations.

rasta, gali būti, jog šios kapinės yra labiau link miestelio, galbūt užstatytoje Gedimino gatvės aplinkoje. Šiuo metu nėra duomenų, kaip reikėtų datuoti šias kapines. Užstatymas prie to paties kelio (Pajautos gatvė) vaizduojamas 1891–1892 m. sudarytame Lietuvos ir Lenkijos žemėlapyje. Jame pavaizduota sodyba ir tikriausiai jai priklausanti žemė be pastatų kitoje kelio pusėje. Šios sodybos vieta sutampa su 1944 m. aerofotografijoje fiksuota sodyba ir iki šiol stovinčiais pastatais Pajautos g. 12. Atrodo, kad sodyba įkurta XIX a. II pusėje, o visas kitas užstatymas, esantis prie dabartinės Pajautos gatvės, yra XX a. II pusės.

Ankstesni archeologiniai tyrimai taip pat nesuteikia ypač daug informacijos. Per kasinėjimus, vykdytus greta Pajautos g., nebuvo rasta jokių archeologinių vertybių, o archeologiniai radiniai labai negausūs. Ankstesnių tyrimų metu prie Pajautos ir Šilo gatvių sankryžos buvo aptikta viena XIII–XIV a. datuojama puodo šukė (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 557). Pajautos gatvės dalyje ties 12 (minėta XIX a. II pusės sodyba) šurfe rastas suplautas kultūrinis sluoksnis su keliomis buitinės keramikos šukėmis, jis datuotas XVII a. (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 304). Pagal keramiką šį sluoksnį galima datuoti ir XIX a. bei susieti su planuose žymėta XIX a. II pusės sodyba. Nors tyrimai atlikti nemažoje Pajautos g. dalyje (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 389; *ATL 2012 metais*, 2013, p. 400, 664; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 616), archeologinių vietovių praktiškai nerasta.

2023 m. balandžio–liepos mėnesiais buvo vykdomi tyrimai, kurių metu žvalgyta tvarkomos Pajautos gatvės vieta (1 pav.). Žvalgant kasamą lietaus vandens nubėgimo tranšėją fiksuoti keli tamsesnio grunto sluoksniai be radinių. Jie traktuoti kaip kelio tiesimo metu užpil-

2 pav. Tyrinėtų perkasų planigrafija: 1 – objektai; 2 – tamsiai pilkas smėlis; 3 – pilkas smėlis su radiniais; 4 – elektros kabelio perkasimas; 5 – grunto mėginių vietos; 6 – KVR teritorija; A – perkasos ir jose buvusios struktūros. B – radinių tankis perkasose. M. Pilkausko brėž.

Fig. 2. The trench in plan: 1 – features; 2 – dark grey sand; 3 – grey sand with finds; 4 – the cut of a trench for a power line; 5 – soil sample locations; 6 – protected area; A – the trench and identified features; B – the density of findspots in the trench.

tos daubos. Nuardžius ankstesnės gatvės paviršių ir nukasus gatvės sluoksnius buvo žvalgomas atidengtas paviršius. Ties Pajautos gatvės posūkiu link V esamos stovėjimo aikštelės vietoje buvo rasti 3 įgilinti tamsesnio grunto objektai, tačiau radinių neaptikta. Taip pat šioje vietoje lietaus vandens nubėgimo tranšėjoje fiksuotas tamsaus smėlio sluoksnis, taip pat be radinių. Plonas tamsios žemės sluoksnis buvo aptiktas tranšėjoje, elektros kabelių kasimo vietose ties ankstesnių tyrimų plotais, kur buvo fiksuotas kultūrinis sluoksnis su buitinės keramikos radiniais ir datuotas XVII a.

Pajautos gatvės gale netoli sankryžos su Šilo gatve kasant tranšėją lietaus vandeniui buvo fiksuotas labai juodos ir anglingos žemės sluoksnis su radiniais (keramika, gyvulių kaulais, metaliniais dirbiniais, šlaku). Aptikus naują iki tol nežinomą kultūrinio sluoksnio paplitimo vietą statybos darbai 10 m ilgio atkarpoje buvo sustabdyti ir atlikti detalieji tyrimai. Kitų archeologinių vietų žvalgymų metu nerasta, fiksuoti tik įvairių komunikacijų perkasimai arba anksčiau tesni grunto apardymai tiesiant gatvę. Žvalgyta bendra 932 m ilgio atkarpa, o bendras plotas sudarė 7840 m^2.

Detalieji tyrimai buvo atliekami siekiant ištirti visą kultūrinį sluoksnį, patenkantį į kelio darbų 7 m pločio zoną (2 pav.). Tyrimai buvo atliekami kasant 2 besijungiančias perkasas bendro 55 m^2 ploto. Perkasose buvo tiriamas kultūrinis sluoksnis su XV a. keramika. Perkasos visiškai padengė kultūrinio sluoksnio ir radinių koncentraciją. Tyrimų metu surinkta gausi radinių kolekcija. Ją sudarė 1716 puodų fragmentų, 744 gyvūnų kaulai ir jų nuolaužos,

3 pav. Keptuvės rankenos fragmentas. D. Baltramiejūnaitės nuotr.

Fig. 3. Fragment of a pan handle.

0 3 cm

4 pav. Detaliųjų tyrimų metu aptikti radiniai. D. Baltramiejūnaitės nuotr.

Fig. 4. Find recovered during the detailed excavations.

47 metaliniai radiniai, 250 molio tinko fragmentų, 26 šlako gabalėliai, 25 titnago radiniai.

Perkasose buvo fiksuota sudėtinga stratigrafija, kuri R tirtų plotų pusėje buvo sudaryta daugiausia iš juodo anglingo smėlio, jame buvo tankiausia radinių koncentracija. V kryptimi juodas smėlis baigiasi ir jį pakeičia tamsiai pilkas smėlis su stambaus gelsvo smėlio tarpsluoksniais. Stambiame smėlyje radinių buvo gerokai rečiau, tačiau pasitaikydavo stambių gyvulių kaulų. Perkasoje 1 tamsiai pilko ir stambaus gelsvo smėlio sluoksnyje buvo aptikta galvijo kaukolė ir keli ilgieji kojų kaulai. Įžemis – geltonas sluoksniuotas vidutinis smėlis iš R į V gana stačiai gilėjo, nuo apie 40 cm gylio R dalyje iki 1,5 m gylio V pusėje.

Planigrafiškai perkasose išskirti 4 tamsesnio grunto objektai, visi jie sudaryti iš juodo smėlio arba tamsiai pilko smėlio. Giliau objektų užpilduose pasitaikydavo gelsvo ir stambaus smėlio lęšių, juose taip pat pasitaikydavo radinių. Radiniai objektų užpilduose buvo tokie patys kaip ir aukščiau kastuose sluoksniuose. Perkasoje 2 buvo fiksuota degusių akmenų sankaupa, kuri taip pat koreliavo su tamsiausia kultūrinio sluoksnio dalimi.

Stratigrafija ir grunto granulometrija pjūviuose leidžia spėti, kad šioje vietoje galėjo būti sena dauba, kuri epizodiškai patvindavo ir buvo plaunama, todėl susiformavo stambaus smėlio sluoksniai. Manome, kad kaip tik šioje dauboje XV a. buvo kartą arba kelis kartus, bet per trumpą laiką išmestos ūkinės atliekos, dėl ko susiformavo labai vienalaikis kultūrinis sluoksnis su vienodais radiniais ir daug sulimpančių keramikos šukių. Trumpalaikę atliekų zoną pagrindžia labai koncentruotas kultūrinio sluoksnio pasiskirstymas ir visų radinių koncentruotas pasiskirstymas, sutampantis su kultūriniu sluoksniu.

Archeologiniai radiniai perkasose yra gana homogeniški. Didžiausią dalį sudaro keramikos šukės, jos yra nuo apžiestų ir profiliuotų puodų S formos pakraštėliais ir puoštų įraižų, linijų ar besikertančių brūkšnių ornamentais. Vienas iš netikėtų radinių – keptuvės rankena (3 pav.). Iki šiol keptuvės archeologinėje medžiagoje Kernavėje buvo fiksuojamos tik nuo XVI a. Taip pat rasta metalinių žiedų, auskarų, adatų, peilių ir kitokių dirbinių. Pasitaikė keli galąstuvai ar jų fragmentai bei 2 smiltainio verpstukai (4 pav.). Kultūriniame sluoksnyje ir aplinkoje buvo aptikta titnago radinių (skelčių, nuoskalų, skaldytinis, kirvis), kurie pagal dvigalį skaldytinį ir kelias skeltes su dvigaliu skaldymu gali būti datuojami finaliniu paleolitu. Tikriausiai XV a. sluoksnis formavosi ant buvusios finalinio paleolito stovyklavietės, todėl jame įsimaišė ir to laikotarpio radinių. Taip pat verta paminėti ir aptiktas kelias šamotinėmis priemaišomis liesintas keramikos šukes, kurias reikėtų datuoti virvelinės keramikos periodu (2800–2400 m. pr. Kr.), galbūt dalis titnaginių radinių yra taip pat iš šio laikotarpio. Šamotinė keramika buvo nuo vieno indo, nes visos yra limpančios ir

sudaro vienos taurės (?) dugną. Vis dėlto daugiau akmens amžiumi datuojamos medžiagos aptikti nepavyko, todėl kol kas šių ankstyvų laikotarpių išskyrimas šioje vietoje preliminarus. Archeologiniai radiniai perduoti saugoti KKRD muziejaus fondams.

Gyvūnų kaulų kolekcijoje dominuoja kiaulės (45,4 %), galvijai (33,3 %) ir avis / ožka (13,5 %), kitų gyvūnų labai mažas. Kiti nustatyti gyvūnai yra arklys, bebras, kiškis, ešerinės ir karpinės žuvys bei keli paukščių kaulai. Minimalus bendras individų skaičius – 20. Gyvūnų kaulų pasiskirstymas planigrafijoje atitinka kultūrinio sluoksnio ir kitų radinių koncentraciją, tačiau galvijų kaulų išsidėstymas atrodo labiau į V nuo pagrindinės koncentracijos vietos, todėl manome, kad tam įtaką darė skirtingas deponavimo laikas. Galbūt šioje vietoje kelis kartus nedideliu laiko tarpu buvo išpiltos atliekos, gal tai sezoninis skirtumas.

Tyrimų metu iš kultūrinio sluoksnio buvo surinkti 4 grunto mėginiai po 10 l makrobotaninei analizei. Ištyrus mėginius nustatyta, kad dominuoja kultūrinių augalų liekanos (88 %). Išskirti 3 taksonai: paprastasis miežis (*Hordeum vulgare*), sėjamasis rugys (*Secale cereale*) ir sėjamasis grikis (*Fagopyrum esculentum*). Tarp kultūrinių augalų ryškiai dominavo sėjamasis rugys. Vienas grūdas buvo paimtas AMS datuoti, data 1422–1490 m. (438±28 BP) (FTMC–XA80–1). Gauta data atitinka tipologinį datavimą pagal indų šukes ir akivaizdžiai rodo XV a., tai yra mažai pažįstamas Kernavės ir jos apylinkių laikotarpis. Šios vietos tyrimai leidžia geriau pažinti Kernavės miestelio periodą po senojo miesto slėnyje sunaikinimo 1390 m. Šio laikotarpio archeologinių objektų Kernavėje nėra daug, todėl jų tyrimai svarbūs ir labai reikalingi visaverčiam Kernavės miestelio istorinės raidos pažinimui.

2023 m. atlikti žvalgymai ir detalieji tyrimai svarbūs ne tik tuo, kad atrastas naujas objektas už saugomos teritorijos ribos, bet ir metodine prasme. Šie nauji tyrimai akivaizdžiai rodo, kad net ir tankiau tyrinėtose vietose vykdant bent žvalgymus galima tikėtis aptikti archeologinių vertybių. Detaliųjų tyrimų vieta įsiterpia tarp anksčiau tirtų šurfų, kuriuose nebuvo rasta jokių archeologinių radinių ar struktūrų, 2023 m. tyrimų vieta nuo artimiausių šurfų nutolusi vos 7,5 m į V ir 14,5 m į R. Taigi net ir 30 m atstumu gali būti likusių netyrinėtų vertingų kultūros paveldo objektų, todėl archeologiniai tyrimai yra reikalingi ir tankiau tyrinėtose vietose.

Pajautos Street

In 2023, a field survey and detailed excavations were carried out during the reconstruction of Pajautos Street in Kernavė (Širvintos district, E Lithuania; Fig. 1). The survey determined that the rich archaeological deposits known throughout the area extend further than previously thought. The detailed excavation examined a small portion of the cultural layer dating to the 15th century (Fig. 2). The discovery of a ceramic pan handle shifted the local chronology of this type of vessel back in time by at least a century (Fig. 3). The excavation yielded a large ceramic assemblage, as well as metal and stone artefacts (Fig. 4). The discovery of flint and stoneware likely suggests the presence of small camps from the Final Palaeolithic and Corded Ware culture periods. Livestock bones and cultivated crop remains present in the cultural layer indicate a subsistence strategy predominantly reliant on pigs, cattle, and rye. The AMS dating results were consistent with typological dating, and fell within the period of 1422–1490 AD.